

РОЗДІЛ 2

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 341.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/8>

ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ У ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

LEGAL BASIS OF UKRAINE'S COOPERATION WITH THE EUROPEAN UNION IN THE EUROPEAN INTEGRATION PROCESS

Власенко В.В., к.ю.н., доцент,
професор кафедри теоретичної юриспруденції

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

У статті досліджуються правові засади співробітництва України з Європейським Союзом у процесі євроінтеграції. Базові принципи зафіксовані в таких нормативних документах, як Угода про партнерство і співробітництво, Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони, Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

На курс євроінтеграції мали вплив історичний досвід державотворення та правотворення, а також прагнення суспільства жити в демократичній, правовій, спрямованій на соціальні орієнтири країни та мати розвинену економіку. Зазначені ідеї закладені в законодавстві України, проте для входження до спільноти європейських розвинутих держав ключовою домінантою є спрямування внутрішньої та зовнішньої державної політики на інтеграцію до Європейського Союзу.

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України прискорило усвідомлення суспільством необхідного вектору розвитку держави, а також рішучих дій з боку держави на отримання членства у Європейському Союзі. Досвід євроінтеграції України є унікальним, оскільки відбувається в умовах війни, яка зумовлює величезні втрати (людські, фінансові, економічні) та потребує посилення співробітництва у сфері безпеки.

Серед завдань, які стоять перед Україною на шляху євроінтеграції виокремлено такі: посилення боротьби з корупцією; проведення реформи Конституційного Суду України; продовження судової реформи в Україні; здійснення боротьби з відмиванням коштів.

Новим етапом на шляху інтеграції України до ЄС та продовженням співробітництва стало набуття 23 червня 2022 року статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. У червні 2024 року розпочалася перша Міжурядова конференція щодо вступу України в ЄС, яка дає офіційний старт перемовинам про членство України в Європейському Союзі.

Ключові слова: адаптація законодавства, глобалізація, держави-члени Європейського Союзу, Європейська інтеграція, нормотворча діяльність, законодавство Європейського Союзу, співробітництво з Європейським Союзом, Угода про асоціацію.

The article examines the legal basis of Ukraine's cooperation with the European Union in the process of European integration. The basic principles are recorded in such regulatory documents as the Agreement on Partnership and Cooperation, the Strategy for the Integration of Ukraine into the European Union, the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand, the nationwide program of adaptation of the legislation of Ukraine to the legislation of the European Union.

The course of European integration was influenced by the historical experience of state formation and law-making, as well as society's aspiration to live in a democratic, legal, social oriented country and to have a developed economy. These ideas are enshrined in the legislation of Ukraine, however, for joining the community of European developed states, the key dominant factor is the direction of internal and external state policy towards integration into the European Union.

The full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine accelerated society's awareness of the necessary vector of state development, as well as decisive actions by the state to obtain membership in the European Union. The experience of Ukraine's European integration is unique, as it takes place in the conditions of war, which causes huge losses (human, financial, economic) and requires strengthening cooperation in the field of security.

Among the tasks facing Ukraine on the way to European integration, the following are highlighted: strengthening the fight against corruption; carrying out the reform of the Constitutional Court of Ukraine; continuation of judicial reform in Ukraine; implementation of the fight against money laundering.

On June 23, 2022, the acquisition of the status of a candidate for accession to the European Union was a new stage on the path of Ukraine's integration into the EU and the continuation of cooperation. In June 2024, the first Intergovernmental Conference on Ukraine's accession to the EU began, which gives an official start to negotiations on Ukraine's membership in the European Union.

Key words: adaptation of legislation, globalization, Member States of the European Union, European integration, rule-making activity, legislation of the European Union, cooperation with the European Union, Association Agreement.

Постановка проблеми. З часу проголошення незалежності України та ухвалення Конституції України, наша держава розпочала шлях перетворень для формування власної правової системи. Утвердженню нового курсу сприяли, перш за все, історичний досвід державотворення та правотворення, а також прагнення суспільства жити в демократичній, правовій, спрямованій на соціальні орієнтири країни та мати розвинену економіку. Зазначені ідеї закладені в законодавстві України, проте для входження до спільноти європейських розвинутих держав ключовою домінантою є спрямування внутріш-

ньої та зовнішньої державної політики на інтеграцію до Європейського Союзу.

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України прискорило усвідомлення суспільством необхідного вектору розвитку держави, а також рішучих дій з боку держави на отримання членства у Європейському Союзі.

Стан опрацювання. Останніми роками темі євроінтеграції присвячено багато досліджень, адже вона охоплює різноманітні сфери та потребує вивчення. Серед науковців, які здійснюють дослідження євроінтеграції та співробітництво між Україною та Європейським Союзом

зом І. Ю. Дір, Л. А. Корунчак, Н. В. Сюр, І. В. Яковюк та інші.

Метою статті є дослідження правових засад співробітництва України з Європейським Союзом, а також адаптації законодавства України до законодавства ЄС як кроку до інтеграції в європейський правовий простір.

Виклад основного матеріалу. Одним з перших нормативних документів, що закріпив засади для співробітництва між Україною та ЄС, стала Угода про партнерство і співробітництво, яка була підписана 14 червня 1994 р. та набула чинності 1 березня 1998 р. і, фактично, ознаменувала собою новий етап розвитку відносин між Україною та ЄС. Зазначена Угода була спрямована як на розвиток економічного співробітництва, політичного діалогу між Україною та ЄС, так і на підтримку зусиль нашої держави щодо розвитку демократичних засад та верховенства права. Серед пріоритетів співпраці між Україною та ЄС були окреслені такі, як: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки та інші.

Вцілому зазначені сфери співробітництва були відображені у Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, затвердженій Указом Президента України від 11 червня 1998 р. В рамках цієї Стратегії сформульовано базові принципи співробітництва України з Євросоюзом, зокрема були виділені такі напрями інтеграційного процесу: адаптація законодавства України до законодавства ЄС, забезпечення прав людини; економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною і ЄС; інтеграція України до ЄС у контексті загальноєвропейської безпеки; політична консолідація та зміцнення демократії; адаптація соціальної політики України до стандартів ЄС; культурно-освітня і науково-технічна інтеграція; регіональна інтеграція України; галузева співпраця у таких сферах: транс'європейська, транспортна, магістральні газо- та нафтопроводи, електроенергетична та інформаційних мереж, співробітництво у галузі юстиції, запобігання та боротьба зі злочинністю, митна справа, науково-дослідницька, промисловість та сільське господарство; співробітництво у галузі охорони здоров'я. Згадана Стратегія, яка тривалий час була стимулом для розвитку двосторонніх відносин, втратила чинність 7 липня 2015 р. [1, с. 68]. Після втрати чинності, нової Стратегії не розроблено, проте, основні засади подальшого співробітництва зафіксовані в Угоді про асоціацію.

У 2004 р. була затверджена Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, метою якої є визначення механізму досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі.

Погоджуємося з Н. В. Сюр, що адаптація законодавства до *acquis* Європейського Союзу – це послідовний процес наближення правової системи держави, включаючи законодавство, правотворчість, юридичну техніку, практику, правозастосування до правової системи Європейського Союзу відповідно до критеріїв, що висуваються Союзом до держав, які мають намір до нього приєднатися [2, с. 131].

Європейська інтеграція – це стратегічний курс, закріплений Конституцією України, який передбачає системну та ефективну роботу органів державної влади для внутрішніх реформ, викоринення корупції, адаптації європейських стандартів, економічної інтеграції, політичної асоціації та повноправного членства України в Європейському Союзі. Основним документом для досягнення цієї мети є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони.

Підписання Угоди про асоціацію відбулося в два етапи: 1) 21 березня 2014 р. під час Позачергового Саміту Україна – ЄС було підписано політичну частину Угоди та Заключний акт Саміту. Зокрема, підписані Преамбула, Стаття 1, Розділи I «Загальні принципи», II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» і VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» Угоди. На Саміті Українською Стороною також була зроблена заява, що зобов'язання України, які випливають зі статті 8 Угоди про асоціацію стосовно ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1998 р., будуть виконані після внесення відповідних змін до Конституції України; 2) 27 червня 2014 р. під час засідання Ради ЄС була підписана економічна частина Угоди – Розділи III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством», які разом з рештою тексту Угоди становлять єдиний документ [3]. У межах зазначеної Угоди відбулися ряд реформ в Україні, які наближають її до ЄС.

Новим етапом на шляху інтеграції України до ЄС та продовженням співробітництва стало набуття 23 червня 2022 року статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу.

Україна виконує свої євроінтеграційні завдання: імплементує Угоду про асоціацію з ЄС та наближає українське законодавство до актуального права ЄС, нарощує торговельні відносини з Євросоюзом, продовжує секторальну інтеграцію у Внутрішній ринок Євросоюзу, розширює свою участь у європейських програмах та ініціативах. Завдяки системним трансформаціям (навіть в умовах повномасштабної війни) Україна здобула п'ять так званих «безвізів» з ЄС (енергетичний, транспортний, економічний, митний, цифровий) [4].

Треба відзначити, що сьогодні досвід євроінтеграції України є унікальним, оскільки відбувається в умовах війни, яка зумовлює величезні втрати (людські, фінансові, економічні) та потребує посилення співробітництва у сфері безпеки. Проте серед останніх завдань, які треба виконати, щоб увійти до цієї спільноти такі як: посилення боротьби з корупцією; проведення реформи Конституційного Суду України; продовження судової реформи в Україні; здійснення боротьби з відмиванням коштів.

Л. А. Корунчак, аналізуючи впровадженні європейських стандартів, зазначає, що доречно було би зважати на таке: Україна повинна орієнтуватися в процесі, які відбуваються у сучасному світі, своєчасно реагувати на них, вносити відповідні зміни у національне законодавство. Однак у разі внесення цих змін обов'язково слід враховувати особливості національної культури, національної свідомості, національної ментальності, особливості історичного розвитку та інші фактори, які впливають на стан країни загалом та зумовлюють наявність різних взаємозв'язків між її структурними елементами. Саме це характеризує будь-яку країну як системне утворення з притаманними виключно йому особливостями [5, с. 17].

С. Р. Асірян та А. Ю. Філіппова розглядаючи історію шляху України до ЄС та перспективи його розвитку, дійшли висновку, що шлях України до ЄС розпочався понад 30 років тому. Нажаль каталізаторами його пришвидшення ставали трагічні для України події. Лише сьогодні процес вступу країни до європейської спільноти набув якісно нового змісту. Україна набула статусу кандидата на вступ і продовжує неупинно та наполегливо рухатися в напрямку набуття членства в ЄС. Проте, не все залежить від самої країни, тому на цьому шляху трапляються і траплятимуться перепони, які затягуватимуть процес. Залишається ще дуже багато вимогливої та складної роботи. Оскільки членство потребує політичної волі

та об'єднання зусиль України для проведення успішних реформ, та країн ЄС, які приймають остаточні рішення щодо перспектив та шляху України до членства. Проте, важливим чинником цього процесу є і подальший хід війни, а також наслідки її завершення – перемоги України. Адже ці події мають суттєвий вплив на геополітичну ситуацію в світі та Європі [6, с. 522].

Висновки. Правові засади співробітництва України та Європейського Союзу закріплені в таких нормативних документах як: Угода про партнерство і співробітництво, Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони, Загальнодержавна програма адаптації

законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Це не вичерпний перелік, оскільки на виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу ухвалюються як закони, так і підзаконні нормативно-правові акти, які наближають національне законодавство до законодавства ЄС.

У червні 2024 року розпочалася перша Міжурядова конференція щодо вступу України в ЄС, яка дає офіційний старт перемовинам про членство України в Європейському Союзі. Також відзначимо, що активна співпраця та співробітництво з ЄС за різними напрямками (освіта, наука, економіка, безпека) є критичним чинником підтримки української економіки та оборони під час війни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дір І. Ю. Євроінтеграція як пріоритет України, визначений в державних стратегіях. *Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи*: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23 лютого 2024 р.). К.: Національний авіаційний університет, 2024. С. 68–70.
2. Сюр Н. В. Правова інтеграція України до Європейського Союзу: теоретико-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. К., 2006. 183 с.
3. Угода про асоціацію. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu> (дата звернення: 27.06.2024 р.).
4. Європейська інтеграція України. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/priorytety-uriadu/evropejska-intehratsiia-ukrainy> (дата звернення: 27.06.2024 р.).
5. Корунчак Л. А. Євроінтеграція: питання адаптації законодавства України до правової системи Європейського Союзу. *Південно-український правничий часопис*. №4-2022. Ч. 2. 2022. С. 14–19.
6. Асірян С. Р., Філіппова А. Ю. Україна на шляху до Європейського Союзу: історія та перспективи розвитку. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5/2024. 2024. С. 519–522.